

COVID-19 DÖNEMİNDE EKOFEMİNİST HALK EĞİTİMİNİ SAVUNMAK¹

Shirley Walters², Astrid von Kotze³

- 113 -

Çeviri: Ş. Erhan Bağcı

ÖZET

Ekofeminizm patriyarkayı, kapitalizmi ve çevrenin yıkımını birlikte ele alan, dünyanın radikal bir dönüşüme duyduğu acil ihtiyacın anlamlandırılmasına ve bu sorunlara işaret edilmesine olanak veren bir çerçeve önermektedir. Covid-19 salgını hâlihazırda sorun olan eşitsizlikleri, yoksulluğu, toplumsal cinsiyete dayalı şiddeti ve biyosferdeki dengesizlikleri arttırdı. Bu makale, halk eğitimi yaklaşımı ile yürütülen kadınlara yönelik bir sağlık kursunun eleştirel değerlendirmesini yaparken ekofeminist bir mercekle kullanmaktadır. Gömülü aktivist araştırmacılar (imbedded activist researchers) olarak programın, dönüştürücü eylem üretmekte gerçekten faydalı olması

¹ Makalenin orijinali “Making a Case for Ecofeminist Popular Education in Times of Covid-19” başlığıyla *Studies in Adult education and Learning/Andragoska spoznanja* (2021, vol. 27, no. 1., pp. 47-62) dergisinde yayınlanmıştır. Çeviri, yazarların ve derginin onayı alınarak yapılmıştır.

Makalenin orijinaline <https://doi.org/10.4312/as/9665> ve <https://revije.ff.uni-lj.si/AndragoskaSpoznanja/article/view/9665/9386> adreslerinden erişilebilir.

² PhD, Emekli Profesör, Western Cape Üniversitesi, Güney Afrika, ferris@iafrica.com

³ PhD, Yetişkin Eğitimi ve Toplum Kalkınması Profesörü, Kwa-Zulu Natal Üniversitesi, astridvonkotze@gmail.com

için nasıl değişmesi gerektiğini sorguluyoruz. Bu nedenle makale halk eğitimi ile ekofeminizmi bir araya getiriyor. Ekofeminist ilkelere genel olarak baktıktan sonra bu ilkeleri uygulamak üzere bir vaka analizi sunuyoruz. Çalışmamız sonucunda, katılımcıların acil sorunları ile ilişkili gıda güvenliği ve su gibi unsurların, onların Doğa'yı karmaşık karşılıklı ilişkilerden oluşan bir ekosistem olmaktan çok bir "şey" gibi görmelerine neden olan algılarının değiştirilebilmesi için bir giriş kapısı olabileceği sonucuna vardık. Bize göre ekofeminist ilkeler halk eğitiminin Covid-19'un da ötesine geçen dönüştürücü dürtüleri ile yaygın bir ilişki içindedir.

Anahtar kelimeler: ekofeminizm, halk eğitimi, Covid-19, dönüştürücü eylem

GİRİŞ

- 114 -

"Sokak dövüşçüleri ve filozoflar"- Salleh (2017) ekofeministleri böyle tanımlıyor. Eğitim aktivistleri, Paulo Freire'nin praksisindeki gibi, en iyi durumda, akla yatkın bir teorik ve etik fikri, empatik eleştirel eylemle birleştirirler. Köklerini yetişkin eğitiminin radikal geleneğinde ve Paulo Freire'nin felsefesinde bulan halk eğitimi açıkça politiktir, insanların deneyimlerine dayanır ve eyleme yönelir (von Kotze ve ark., 2016). Amacı, ancak eyleme dönüştüğünde test edilebilecek olan "gerçekten faydalı bilgi"nin kolektif üretimidir. Bu makale, bizim halk eğitimi pratiklerimizi keskinleştirmek amacıyla ekofeminist sosyalist düşünceyle ilişkilendirmemizin sonucunda ortaya çıkmıştır.

Öncelikle, eğitim pratiklerimizde feminist halk eğitiminin patriyarkayı, kapitalizmi ve çevresel yıkımı hedef alıp almadığını, öyle değilse bunun nasıl başarılabilirliğini sorgulamak üzere kendi kişisel serüvenlerimiz üzerinde düşünerek işe başlıyoruz.

Ben (Astrid), 1999'da Güney Afrika Kalkınma Topluluğu'ndaki (Southern African Development Community-SADC) sosyal çalışmacılar

için eğitim materyalleri geliştirmiştım (von Kotze & Holloway, 1999). Tekrarlayan kuraklıklar Güney Afrika'da günlük hayatın normal bir parçasıdır ve toplum kalkınmasını hedef alan tüm girişimler susuzluk ve kuraklık riskini göz önünde bulundurmalıdır. Materyaller, bilinçli olarak bireycilik karşıtı, antikapitalist ve sömürgeci ilişkiler tarihine dayanan statükoya eleştirel yaklaşan bir halk eğitimi perspektifini esas alıyordu. Bu, bana su, gıda ve özellikle de kadınların yaptıkları işlere ve kuraklık gibi doğal afetlerin basitçe "Tanrının işi" olarak kabul edilmemesine odaklanma olanağı verdi. Halk eğitimi vasıtasıyla, bir taraftan mevcut yerel anlayışları, bilgiyi ve becerileri güçlendirirken diğer taraftan da kabul edilmiş stereotipik pratiklerin eleştirel sorgulamasını yapacak, eğitimciler ve öğrenenler arasında yatay, karşılıklı ve öznenen özneye ilişkiler kuracak dönüştürücü bir çabaya giriştim. Eğitim süreçleri, farklı yerel geçim stratejilerine saygı çerçevesinde, yerel direnme gücünü destekleyecek şekilde tasarlandı; Zimbabweli bir topluluk lideri eğitimden sonra şöyle demişti: "Açlık [kıtlık] tekrar geri gelirse biz burada Banga'da buna hazırız. Bir ders aldık ve artık daha akıllıyız" (kişisel görüşme, Mart, 1999).

Cochabamba Bolivya'da 2010'da yapılan Halkların İklim Zirvesi'nde ortaya çıkan "Buen Vivir" (iyi yaşam) felsefesini benimsedim. Ancak yine de, Doğa'yı bir "şey" olarak değil karmaşık karşılıklı ilişkilerden oluşan canlı bir ekosistem olarak görmeyi öğrenmem için bir dizi deneyimden daha geçmem gerekiyordu. Uzun süreli bir kıtlık, bende en kıymetli yaşam kaynağı olan suyu nasıl israf ettiğimize dair bir farkındalık geliştirdi; altı dağ boyunca süren 400 km'lik bir yürüyüş ve çorak bir kırsal bölgeyi kavuran felç edici bir kuraklık, insanların geçimlerinin ve hayallerinin yıkımı hakkında bana bir şeyler anlattı; binlerce topraksız işsiz insanın devam eden Covid-19 krizinde yaşadıkları açlık, sadece zoonotik virüslerin değil, gıdanın da bizi Doğa'ya bağladığını ve besleyici gıdalar olmaksızın patojenlere karşı daha savunmasız ve çaresiz olduğumuzu gösterdi. Aktif olarak Doğa'nın bilincinde olmalıyız (von Kotze, 2020). Eskiden toprağı,

ağaçları, şelaleleri değil insanları dinlerdim. Şimdi halk eğitiminde, daha iyi bir sokak dövüşçüsü olmamı sağlayan ekofeminist sosyalist bir yaklaşımı benimsiyorum. Bu durum, şu soruya daha açık bir cevap vermeyi gerekli kılıyor: “Yaşamın olumlanması için çılgınlık atan bu zamanda, hangi bilme yolu ve bilgi türü bize en çok yardımcı olabilir?” (Salleh, 2017, s.283).

Ben (Shirley), 1980’lerin ortalarında kadın hareketi içinde aktifken, Uluslararası Yetişkin Eğitimi Konseyi Kadın Programı’ndan (Women’s Programme of the International Council for Adult Education–ICAE) feminist bir halk eğitimciler ağıyla bağlantılarım oldu. Afrika ve Latin Amerika’da demokratik halk mücadelelerinin, sömürgecilik karşıtı ve feminist mücadelelerle rezonansının açık olduğu zamanlardı. Paulo Freire’nin halen yasak olan çalışması (1970), pek çok aktivist ve eğitimcinin Brezilya’dan ve Latin Amerika’nın diğer bölgelerinden daha fazla bilgi sahibi olmayı istemesine yol açmaktaydı, ancak siyasal izolasyon ve dil buna engel oluşturmuyordu. Kanada ve Peru’da 1980’lerin ikinci yarısında yapılan iki konferans benim Asya, Afrika, Latin Amerika ve Kuzey Amerika’dan, sonraki onyıllar boyunca aktivist-akademik ve dayanışmacı ilişkiler üreten feminist halk eğitimcilerle (örneğin Manicom & Walters, 2012; Walters & Manicom, 1996) uzun sürecek olan ilişkiyi pekiştirdi.

Feminist halk eğitimi, dünyanın farklı bölgelerinde hakim durumda olan eril halk eğitimi anlayışının eleştirisi olarak 1980’lerin ilk yıllarında gelişti. Toplumsal hareketlerin farklı alanlarında eğitimsel pratik ve teoriye yönelik paralel feminist meydan okumalar geliyordu ve feminist pedagojiler yetişkin eğitimi etkilemeye başlamıştı; benim niyetim de bu girişimleri güçlendirmektir.

Feminist halk eğitimi sosyo-ekonomik ve çevresel bağlamlara içkin olmakla birlikte, benim daha özel olarak iklim krizinin anlamına daha fazla odaklanmaya ve halk eğitimciler olarak bizim bu krize nasıl yanıt vermemiz gerektiğini sorgulamaya başlamam 2017/18 kuraklığı

sırasında oldu. Bireysel ve kolektif olarak suyla ilişkimizi yeniden düşünürken “öğretmenim olarak kuraklık” hakkında yazdım (Walters, 2018). Pek çok başka kriz gibi bu kriz de toplumdaki eşitsizliklere ve özel olarak da su adaletsizliğine yönelik farkındalığı artırdı. Kuraklığın sınıfsal, ırksal ve cinsiyete dayalı doğası çok açıktı ve işçi sınıfından çoğunluğu siyah olan yoksul kadın ve erkekler, sorunu benden ve birbirlerinden farklı deneyimliyorlardı. Öğretmenim olarak kuraklık, beni tüm enerji formları ve bu noktadaki tercihlerin toplumun geleceğini nasıl etkilediği arasındaki bağlantıları düşünmeye zorladı. Su, gıda, enerji, sağlık, iklim, ekonomi, siyaset, toplumsal cinsiyet ilişkilerinin karmaşık doğası derinleşmişti.

Ekofeminist halk eğitimciler olarak feminizm ve ekolojik bilincimizi praksisimizle birleştirmek zorundayız. Ancak nasıl? Bu makalenin amacı bu soruyu sormaktır. Bunu, öncelikle Covid-19 krizindeki konumumuzu ortaya koyup, ikinci olarak da Kadın Sağlığı Kursu’ndaki feminist halk eğitimini sunduktan sonra üçüncü olarak kursun analizine yönelik bir ekofeminist çerçeve geliştirerek yapacağız. Bu nedenle, içinden geçtiğimiz çoklu kriz döneminde ekofeminist halk eğitimi yaklaşımlarına dönük bir analiz ve tartışma zemininden hareket edeceğiz.

COVID-19 BAĞLAMI

Covid-19 pandemisi Güney Afrika’yı oldukça zayıf bir anda yakaladı: Bocalayan bir ekonomiyle içiçe geçen siyasi liderler ve şirketler hakkındaki sayısız yolsuzluk olayı, liderlere yönelik bir inanç kaybı, işsizlik, toplumsal cinsiyet temelli şiddet olaylarındaki artış, çocuk istismarı ve gıda güvenliği sorunları vardı. Ek olarak, iklim krizi de kendini giderek artan kıtlık ve hızla tırmanan gıda fiyatlarıyla hissettiriyordu. Kötü yönetim, kömür ve fosil yakıtların yenilenebilir enerji kaynaklarıyla değiştirilmesine yönelik yetersiz kalan siyasi irade nedeniyle elektrik kesintileri günlük hayatı durduruyordu. McNally (2020, Galacher, 2020) “şu anda deneyimlediğimiz şey kapitalist

piyasa sisteminin katastrofik başarısızlığıdır” diyor ve şöyle ekliyordu: “Bu durumu katastrofik kılan, ekonomik çöküntü ve küresel bir salgının birleşmesidir” (s.2). Sağlık hizmetleri için gerekli olan para borçların geri ödenmesine ve başını alıp gitmiş olan eşitsizliklere harcandı. Aynı fırtınalı denizde bulunmalarına rağmen Güney Afrika’da ve başka yerlerde insanlar aynı gemide değiller: Çok fazla sayıda siyah insan, kent yoksulu, yabancılar, “ötekiler” hastalandılar ve etkilendiler; işlerini kaybettiler, acil sosyal yardımlara ve fonlara erişemediler, evlerinden çıkarıldılar ve bitmek bilmeyen gıda kuyruklarına girmek zorunda kaldılar.

Güney Afrika’da hükümet krize karşı hızla, sadece temel ürünlerin satılmasına izin veren sert bir kapanma ile tepki verdi. Özellikle informel sektördeki kadınlar, aylar boyunca ellerindeki ürünleri satıp gelir elde edemez duruma geldiler. Göreli olarak ucuz sebzelere erişimin kısıtlanması insanları çok zora soktu. Sıkı kapanma tedbirleri ordu ve polis tarafından denetlenirken kamuoyunu sürekli bilgilendiren medya, Sağlık Bakanı’nın ve Devlet Başkanı’nın, Covid-19 kriziyle ilgili erişime açık web sitesindeki bilgileri ve sınırlı tutulan ekonomik yardımları anlatan konuşmalarına yer veriyordu. Evden çıkarmaların yasaklanması gibi çeşitli konularda yeni yasalar yapıldı fakat ev sahipleri genelde bu yasayı görmezden geldi ve polisin zorla tahliye ettiği aileler oldu. Sert kapanma tedbiri hasta akınına karşı sağlık sistemine biraz zaman kazandırdı. Hastalanan insan sayısı yüksek iken (18 Ocak 2021’de sayı 1.337.926 idi) Covid-19’dan öldüğü onaylanan insan sayısı 37.105’e kadar ulaştı (Daily Maverick, 2021). Ama kapanmanın başka bedelleri de oldu: İnsanların giderek kendilerini diğerlerinden izole etmeleri, süregiden belirsizlikler, korkular, keder ve kayıplar giderek artan strese ve depresyona yol açtı. Kadınlar, istismarcı erkeklerle birlikte evlerine kapatıldıklarında toplumsal cinsiyet temelli şiddet sayıları fırladı (Farber, 2020; Mlambo-Ngcuka, 2020), emekleri ve karşılaştıkları eziyet ailelerine ve toplum

nezdinde görünmez oldu. Açlık büyüdü; insanlar “Covid-19’dan değil açlıktan öleceğiz” demeye başladılar (kişisel görüşme, 23 Ekim 2020).

Tarih boyunca pandemiler toplumların sağlık ve refah dağılımındaki, yaşam ve çalışma koşullarındaki eşitsizlikleri görünür kıldılar. Ekofeministler geçmişte “Dünya Ana’nın hakları ve şirketlerle askerileşmiş devletlerin hakları” arasındaki “epik mücadele” ile ilgili uyarılarda bulundular (Mies & Shiva, 2014, s.xix). Covid-19 baskılarının bahanesi olarak kullanıldı: Koruma kisvesi altında tüm otoriterlik biçimlerini gördük, basın özgürlüğünü ve eleştirileri frenleyen, hakları kısıtlayan ve korku salan yasalar çıkarıldığına şahit olduk. George Floyd’un “nefes alamıyorum” diye yalvarışı tüm dünyada haklarından mahrum bırakılarak orantısız bir güçle boğazlarına basılan insanlara sesleniyordu. Covid-19 küresel bir iklim krizi ortamında meydana geldi; hem patojenin hem de iklim ısınmasının kökeninde küresel kapitalizmin madencilik sektörü var (Oxfam, 2020). WoMin Birliği’nin (Badoe ve diğerleri, 2019) *Women Hold Up The Sky* filminde gösterdiği gibi sistem, madenlerde ve plantasyonlarda siyah işçi sınıfı üyelerinin ucuz emeğini sömürmekte ve kadınların evdeki ödenmeyen emeklerine dayanmakta, emeğin ihtiyaçlarını karşılayacak kadar su, gıda ve bakım sağlamakta, böylece de sermayenin ihtiyaç duyduğu belli düzeyde bir “barış” ortamını elde etmektedir. Sistem köylülüğün mülksüzleştirilmesinden ve işçi sınıfının elindeki toprakların, suyun, ormanların, balık çiftliklerinin ve minerallerin alınmasından kar elde etmektedir. Bu yapı Doğa’nın ücretsiz veya ucuz bir üretim girdisi olmasına ve üretimin dışsal çevresel maliyetleri için bir “lağım çukuru” olarak kullanılmasına dayanmaktadır. Sermaye aynı zamanda, üretimin dışsallaştırılmış toplumsal ve ekonomik maliyetlerinin etkisini azaltmak ve zarar verilmiş Doğa’nın rehabilitasyonu için de kadının ücretsiz emeğine ihtiyaç duymaktadır.

Bizim için Covid-19 gelmekte olanın bir işaretçisidir ve gelecek için bu salgından bir şeyler öğrenmek acil görünmektedir. Feminist halk eğitiminin dikkat çektiği fay hatlarını görünür kılmakta ve doğrudan

çevresel yıkıma bağlanmaktadır, bu nedenle de ekofeminizm ve halk eğitimi Covid-19'a verilmiş önemli stratejik yanıtlardır. Pandemi, radikal bir dönüşümü tetikleme imkanı sunmaktadır. Jacklyn Cock'un (2015) daha önceden uyardığı gibi, "Bir kriz içindeyiz. Hayatlarımız tehdit altında ve bu krizden çıkmanın tek yolu ekofeminist bir sosyalist hareket inşa etmektir" (2:54).

KADIN SAĞLIĞI KURSUNDA HALK EĞİTİMİ

Şimdi artık Covid-19 sürecindeki bir halk eğitimi çalışması olarak Kadın Sağlığı Kursu'nun (KSK) tanımına dönebiliriz.

Mart ayında, sivil toplumun yürüttüğü Halk Eğitimi Programı (HEP) her yıl yaptığı Kadın Sağlığı Kursu'nu WhatsApp üzerinden uzaktan yapmaya karar verdi (Popular Education Programme, 2020). Kurs, halk eğitimi aktivistlerinin ve işçi sınıfından kadınların çalışmalarına ve deneyimlerine dayanıyordu ve Cape Town'da yapılıyordu. Yüzyüze yapılan önceki iki yılın KSK'sinde, katılımcılara kurs sonrasında kullanabilecekleri bilgi, beceri ve deneyimler sağlanmıştı. Daha önceden olduğu gibi 2020'de de kursun, paketlenmiş hazır bilgiler vermesinden çok kadınlara diğer katılımcılarla birlikte sağlık sorunlarını keşfedip konuşacakları ve hem kendilerinin hem de topluluklarının diğer üyelerinin sağlıklı olma halleriyle ilgili becerileri uygulayarak öğrenebilecekleri yapılandırılmış bir fırsat sunması amaçlanmaktaydı.

Bu vaka çalışması dört temel kaynaktan toplanan bilgilerden oluşmaktadır: Daha önceki KSK raporları, Astrid tarafından toplanmış katılımcı gözlem notları, kursun bitiminden sonra 2020 yılında HEP tarafından hazırlanmış ayrıntılı bir rapor ve kolaylaştırıcılarla katılımcıların tüm KSK katılımcılarının erişimine açık olan WhatsApp ve email yazışmaları. Verilerin kullanımına ilişkin izinler, fikirlerinin kamuoyuyla paylaşılmasını ve hatta gerçek isimlerinin de yazılmasını isteyen katılımcılardan alınmıştır. Ancak ekofeminizme dayalı müfredat eleştirileri yalnızca bu makalenin yazarlarına aittir. Birincil

veriler makale yazarları tarafından gözden geçirilmiş ve aşağıda çerçevesi çizilmiş olan ekofeminist ilkeler bağlamında analiz edilmiştir.

İşçi sınıfı kadınları genelde günlük hayat sorumluluklarının ve bunlara ek olarak ortaya çıkan acil durumların yükü altında orantısız şekilde ezilen birer “tampon” olarak görülmektedir. Sağlık ise sadece kadınların bedenleri ile değil doğrudan toplumsal cinsiyetle, ekonomik sistemlerle, kültürel normlarla, sömürgecilik tarihiyle ilişkili bir sorundur. Üretim sürecindeki sorumluluklarına ek olarak görünmez hale getirilmiş gündelik bakım işlerine dayalı verili işbölümü düşünüldüğünde kadınların enfeksiyonlara daha açık olduğu, hastalık ve sağlık sorunu riskleriyle daha fazla karşılaştığı açıktır. Kurs, kadınların sağlık sorunlarına odaklandığı kadar iktidar ve çıkar ilişkilerini de analiz eden ve erkek egemenliğinin ve kapitalizmin nasıl sömürü pratikleri gösterdiğini de araştıran güçlü bir bakış açısına sahipti. Bir KSK katılımcısının dediği gibi:

- 121 -

Kadınlar toplumda eşit haklara sahip değiller. Kadınlar görülüyor ve duyulmuyor. Yaşadığımız koşullara bakıldığında, kapitalizm, bazı kadınların yaşamak için kocalarının paralarına muhtaç olmasıdır. Günün sonunda bunun etkisi bizim sağlığımızı kaybetmemizdir. (Marie Petrus).

Kursa 28 kadın katıldı; kuşaklararası bir karışım vardı, yaşları, 5’i 20’sinde ve 5’i de 50’nin üzerinde olmak üzere 20 ve 60 arasında değişiyordu. İçlerinde isiXhosa, Bemba, Shona ve Sesotho konuşanlar olmakla birlikte çoğunluğun aile dili Afrikaanca idi. Çoğu Cape Town’da oturuyordu ama çevrimiçi ortam başka yerlerden katılımcıları da mümkün kılmıştı. Ortak dil İngilizce olmakla birlikte herkes istediği dilde konuşmakta serbestti. Eğitim seviyeleri okul terkten okul sonrası tamamlama eğitimlerine kadar farklılaşıyordu. Birçok katılımcı uzun süredir işsizken bir kısmı sivil toplum kuruluşlarında veya topluluk derneklerine bağlı kayıtlı ekonomi içinde çalışıyordu.

Süresi 10 hafta olan kurs haftalık 3 saatlik görevler ve geri bildirimlerden oluşuyordu. Katılımcılar, tarihsel ve sosyoekonomik bağlamı ve bu bağlamın kadınlar üzerindeki etkilerini, beden sistemlerinin daha geniş toplumsal sistemleri nasıl yansıttığını ve onlarla nasıl içiçe geçtiğini, zihinsel, duygusal ve fiziksel sağlıkla ilgili sorunlarını, hastalıklarla ilgili olumsuzlukları inceliyorlar ve nihayetinde, umut dolu bir geleceği tasavvur ettikten sonra, farklı bir sağlık sistemi için ön düşünceler geliştiriyorlardı. Birlikte öğrenmeye değer veriyorlar ve geleceği değiştirme duygusuyla daha güçlü hale geldiklerini diler getiriyorlardı. Bir katılımcının dediği gibi:

Grup bana kaygı ve kontrol konularında çok fazla yardımcı oldu. Biz kadınlar olarak önümüzde genelde çok fazla sorun oluyor ve kendimizle pek ilgilenmiyoruz. Bana kendi iyi olma halimle ilgili düşünme fırsatı verdi ve kendi hayatımı düzenleyerek ve disipline ederek kendimi aileme daha iyi vermeme olanak tanıdı. Toplumsal cinsiyet temelli şiddet halen büyük bir sorun ama geçmişte hayatta kalmış biri olarak ben kadınların kendileri için ayağa kalkmalarında ısrar ediyorum. (Anthea Wehr).

Bu yorum kursta ele alınan önemli hususları özetliyor: Birinci olarak, çoğu katılımcı için kurs psikolojik destek sağladı; güvensizliklerini dağıtacak bilgiler edinmeleri ve kişisel sorunların aslında kolektif sorunlar olduğunu görmeleri için “güvenli” bir yerde diğer kadınlarla kaygıları üzerine konuşma fırsatı verdi. İkinci husus, toplumsal cinsiyet temelli şiddetin hem katılımcıların hem de aile ve arkadaş çevrelerindeki kadınların defaatle başlarına gelmiş olmasıydı. Toplumsal cinsiyet temelli şiddet kamuoyunun ve basının gözleri önünde oluyor ancak bu çok az bir değişiklik yaratıyor. Güney Afrika'nın tarihi düşünüldüğünde şiddet, rekabetçi bireycilikle, sosyal adaletsizliklerle ve eşitsizliklerle ve tabii ki kurumlardaki patriyarkal ilişkilerin yaygınlığıyla güçlendirilmiş olarak günlük hayatın halen çok yer kaplayan bir parçası durumunda.

Kadınlar bir taraftan işsizliğe bağlı yoğun bir yoksulluk ve sosyal yardımlara bağımlılıkla uğraşırken diğer taraftan da eve ekmek getiren kişi, bakıcı, evdeki öğretmen olarak pek çok işi üzerlerine alıyorlar. Örneğin ilk oturumlardan birinde, kafasının üzerindeki ağır yükü dengelemeye ve taşımaya çalışan bir kadın resmi göstererek, katılımcılardan pandeminin ek olarak gündeme getirdikleri de dahil olmak üzere taşıdıkları yükleri yazmalarını istedik. “Kadınların işi” olarak anılan sorumlulukların yanı sıra istismarcı bir eşle eve kapatılmış olmanın getirdiği toplumsal cinsiyet temelli şiddetten kaynaklanan korku ve kaygı çok güçlü biçimde öne çıktı.

Kadın sağlığı, toplumsal cinsiyete içkin, tüm toplumun ortak bir sorunu olarak ortaya çıktı. Güney Afrika’daki yüksek düzeyde eşitsiz, ırkçı ve cinsiyetçi ilişkiler düşünülerek KSK, sağlık ve bakım hizmetlerini katılımcıların geniş sosyoekonomik ve çevresel yaşam ve çalışma koşulları ile ilişkilendirmekteydi. Bu bireyin ötesine geçen, daha kolektif, bütünsel, siyasal bir anlayışı olanaklı kılıyordu. Bir katılımcının dediği gibi, “Covid-19 sistemi bozmadı. O zaten bozuktur” (Theresa Davids). Başka bir katılımcı ise şöyle diyordu:

Erkek egemenliği, kapitalizm ve sömürgecilik gibi farklı sistemler insanların şekillendirilmesine katkı veriyorlar. Bu bizi engelliyor ve insan haklarını ihlal ediyor. Zihinsel sağlığımız bundan etkileniyordu ve şimdi de etkileniyor ve herkes iktidardakilere karşı koyacak kadar güçlü değil. (Claudine Pretorius).

Pek çok açıdan kurs klasik bir feminist halk eğitimi sayılabilir. İşçi sınıfından siyah kadınlar kendi kişisel ve politik konumları ve koşullar hakkındaki anlayışlarını, diğer katılımcılarla birlikte dayanışma içinde değiştirmek için harekete geçmek doğrultusunda derinleştirdiler. KSK, sınırlı kaynaklarla büyük bir iş başarmaya dönük küçük ama tutkulu bir müdahaleydi. Bu süreci burada bir programın ekofeminist bir perspektiften nasıl yeniden şekillendirilebileceğini incelemek için aktarıyoruz. Şimdi tekrar ekofeminist analiz çerçevemizle ilgili tartışmaya geri dönüyoruz.

EKOFEMİNİZM: BİR ANALİZ ÇERÇEVESİNE DOĞRU

Ekofeminizmin en temel sayılısı kapitalizm, erkek egemenliği ve ekolojik yıkım arasındaki kopmaz bağıdır (Fakier & Cock, 2018). Mies and Shiva (2014) bu bağı tarihsel köklerini takip eder:

İnsanlar ve Doğa arasındaki karşılıklı, simbiyotik ilişkiyi tek taraflı bir sahip-hizmetçi ilişkisine dönüştürmeden burjuva devrimi mümkün olamazdı. Yabancı halkları ve onların topraklarını Beyaz Adam'ın sömürgelerine dönüştürmeden kapitalist ekonomi gelişemezdi. Kadın ve erkek arasındaki simbiyotik ilişkiyi vahşice bozmadan yeni erkek, bir sahip ve efendi olarak doğa ve kadınlar üzerinde yükselmezdi. (s.47).

Kısaca, ekofeminist perspektife göre mevcut egemen kalkınma süreçleri ve kararları, Doğa'nın veya doğal kaynakların insanların hizmetinde olduğu bakış açısıyla şekillenmektedir (Randriamaro & Hargreaves, 2019). Bu, Doğa'yı ve doğal kaynakları, insanların tüketimi için sömürülecek ve kar elde edilecek cansız "şeyler"e indirger. Eisenstein (2020) insanların dünyayı bir varlık ve organizma olarak görmeleri gerektiğini söyler. Bu bakış açısı "bir şey olarak dünya mitolojisi üzerine inşa edilmiş sistemlerden uzaklaşmamıza" yardımcı olacaktır (Eisenstein, 2020).

Salleh (2017, s.292) ise Kadın=Doğa metaforunun, kapitalizmin temeli olan hırsızlığa, yani kadınların üretken emeklerinin kitlesel biçimde gasp edilmesine dikkat çektiğini vurgular. Kadın=Doğa metaforu kaynak sağlamadan bahseder; "bedenleşmiş borç" olarak nitelenebilecek şekilde zamanın ve enerjinin tahsis edilmesini işaret eder. Kadınların tanınmayan ve ödenmeyen üretken emekleri kapitalizmin işleyişi için yaşamsaldır.

Hakim iş bölümü, kadınlara öncelikli olarak gıda üretimi, işlenmesi ve hazırlanması, su ve yakıt tedarigi ve hanehalkının bakımı görevlerini vermektedir. Bu rolleri nedeniyle kadınlar, özel olarak da işçi sınıfından, yerli halktan ve köylü kadınlar, doğal kaynaklara ve sağlıklı

bir çevreye çok temel düzeyde bağlıdırlar. Vandana Shiva (2017, p.xvi) kadınların neden ormansızlaştırma ve su kirliliğine karşı, zehirli ve nükleer atıklara karşı ekoloji hareketlerine önderlik ettikleri sorusunu sorar. Ona göre bunun nedeni kadınların doğuştan getirdikleri iddia edilen dişillikleriyle ilgili bir “özcülükle” değil cinsiyetçi işbölümü içinde kendilerine düşen geçimle ilgilenme işinden edindikleri bir zorunlulukla açıklanabilir. Her ne kadar geçimin sağlanması en yaşamsal insani etkinlik olsa da sadece piyasaya odaklanan eril ekonomi bunu iş olarak kabul etmez.

Ekofeminist bir yönelimde, içindeki hiyerarşik sistemde en tepede erkeklerin, onların bakış açılarının ve çıkarlarının durduğu erkek egemenliği, kadınları karar alma süreçlerinin dışında bırakır, kadın emeğini hakim ekonominin ve erkeklerin hane içindeki ve toplumdaki çıkarlarının sömürüsüne açık hale getirir.

Dahası Marry Mellor (1992, s.51), Yeşillerin çoğu gibi, ekofeministlerin de doğal dünyanın yıkımını Batı toplumlarının hiyerarşik düalizmlerine bağladıklarını belirtmektedir: Kültür/doğa, erkek/kadın, zihin/beden, bilimin/halkın bilgisi, mantık/duygular, materyalizm/tinsellik. Mellor diyor ki bu bölünmeler, bilim ve teknolojinin, endüstri ve militarizmin sınırsız gelişimine yol açmıştır. Bu “Doğa’ya hükmetme ve dünyayı kaybetme” sürecidir (s.51). Ekofeministler bu ikiliklere meydan okurlar.

Ekofeminist perspektifler, kadınların erkeklerle eşit düzeyde rekabet etmeleri için bireysel olarak gelişmelerine odaklanan çoğu anaakım liberal feminist ve kadın hakları örgütleri tarafından görmezden gelinmektedir. Oysaki ekofeminist bir Afrika ağı olan WoMin Birliği, ekofeminist perspektiflerin Afrika kıtasındaki köylü ve kent yoksulu topluluklardaki kadınların deneyimleri ve perspektifleriyle güçlü bir uyumu olduğunu ortaya çıkarmıştır. Çevresel krizler su, toprak, gıda, enerji, yangınlar, ormanlar, hava kalitesi ile ilgili toplumsal yeniden üretim krizleridir; hepsi birbiriyle bağlantılıdır ve kadınların

hanehalkını geçindirme kaygılarında önceliklidir (Randriamaro & Hargreaves, 2019). Covid-19 ile birlikte dramatik şekilde öne çıkan diğer krizlerin su, sağlık, gıda dahil tüm geçim kaynakları üzerinde büyük etkileri olmuştur. Toplumsal ve çevresel krizler sosyoekonomik eşitsizlikleri artırmaktadır. Ekofeministler toprağın, suyun, ormanların, havanın yok olmakta olduğuna işaret etmekte ve şunu sormaktadırlar: Alternatif nedir?

Ekofeminizmin merkezinde praksis yer alır. Kuram, erkek egemen kapitalizmin vahşetine meydan okuyan ve ekofeminist bir alternatif gelecek vizyonu oluşturan mücadelelerle örülüdür. Gough ve Whitehouse'ın (2019, s.333) dediği gibi, ekofeminizm bilinçli reformist olmaktan çok bilinçli olarak dönüştürücüdür. Ekofeministler ekonomik, sosyal ve siyasal kurumları radikal biçimde yeniden yapılandırmak isterler. Erkek egemen kültürlerde kadınların ezilmesi ile Doğa'nın ezilmesi arasındaki bağlantıları açığa çıkarırlar. Bu, insanların Doğa'dan farklı ve üstün ve dolayısıyla da ona hükmetmeye hakkı olan bir varlık olduğu gibi sorgulanmaksızın kabul gören pek çok yaygın inançla hesaplaşmak anlamına gelir. Toplumsal cinsiyet adaleti ve ekolojik adalet ekofeminist fikrin kalbidir. Ekofeminizmin feminizmi bireysel gelişmeden çok kolektif güçlenme ile ilgilidir. Ekofeminizm dayanışma, birlikte durma, tahakkümün her türüne karşı mücadele etmeye odaklanır.

Ekofeminist bir analiz, atanmış sosyal ve ekonomik rolleri nedeniyle kadınların sosyoekonomik kalkınma ile ilişkili farklı perspektifleri ve ihtiyaçları olduğunu kabul eder. Salleh (2017) bugünün küresel kapitalist şiddetin ve vahşetin karşısında durmaya dönük bir umudumuz olacaksa bunun için kadınların, yerli halkların ve köylülerin deneyimlerinin siyasetin merkezinde olması gerektiğini ifade eder.

Bu anlayışa dayanarak, feminist halk eğitimi programlarına yönelik ekofeminist bir analiz çerçevesi kapitalizm, erkek egemenliği ve

ekolojik yıkım arasındaki kopmaz bağların analizini içermelidir. Kadınların ve tüm Doğa'nın sömürsününün kapitalizmin merkezinde yer aldığına dair bir temel varsayımı vardır. Bu sömürünün karşısında durulmalıdır. Kaygılarının merkezine kurucu olarak özellikle yoksul, yerli, köylü ve işçi sınıfı kadınlarını almalıdır. Giacomini'nin (2018) dediği gibi bu yaşamı merkeze alan alternatiflerin olumlanması demektir.

Feminist halk eğitimi ile ekofeminizm arasında pek çok bağlantı olmasına rağmen feminist halk eğitiminde bazı eksikler bulunmaktadır. Örneğin literatürde "ideal tip" önermeleri vardır. Okumalarımızda hem feminist halk eğitiminin hem de ekofeminist halk eğitiminin kadınları kurucu gördüğünü, işçi sınıfından, yoksul ve marjinal kadınlara odaklandığını; ikisinin de kadınların bilgisine değer verdiğini ve toplumsal cinsiyet adaletini kendilerine amaç edindiklerini gözledik. İkisi de erkek egemenliğini analiz etmekte ve erkek egemen güç ilişkilerine meydan okumaktadır. Ekofeminist halk eğitimi erkek egemenliği ve kapitalizm arasındaki ilişkiye işaret eder; feminist halk eğitimi duruma göre *belki* böyle yapar. Feminist halk eğitimindeki eksikliğin daha görünür olduğu alan Doğa'nın ve çevrenin yıkımıdır. Kapitalizm, erkek egemenliği ve ekolojik yıkımın ayrılmaz bağlantıları ekofeminizmin temeli iken bu bağlantılar feminist halk eğitimi için zorunluluk değildir. İkisi de erkek egemen kapitalizmin ötesine geçen bir gelecek kurmak isterler; ikisi de eylemcidir; ancak feministler insanlarla dayanışma içinde olurken ekofeministler tahakkümün her türlüüne karşı dururlar ve Doğa ile karşılıklı bağlantıyı önemseyen bir dayanışma ilişkisi de gösterirler.

Ekofeminist halk eğitimcilerinin içinde çalıştıkları bağlamlarda aşağıdakileri eğitimlerine entegre etmeleri gerektiğini düşünüyoruz:

- Doğa programın bir parçasıdır ve Doğa'yı karmaşık bir ekosistem ilişkisi içinde görmekten çok bir "şey" olarak gören hegemonik

bakışa meydan okunur. İnsanlar ve Doğa arasındaki karşılıklı fayda ilişkisi konu edilir;

- Program, Kadın=Doğa fikrini yapı sökümüne uğratar ve bu fikrin erkek egemen kapitalizmin işleyişinde ne kadar önemli olduğunu gösterir;
- Toplumsal cinsiyet ve sosyoekolojik adalet temel amaçtır;
- Doğa'nın yıkımı, erkek egemenliği ve kapitalizm arasındaki kopmaz bağlar, açık veya örtük şekilde, programın merkezi parçalarıdır; program ekolojik yıkım, erkek egemenliği ve kapitalizm arasındaki bağlantıları inceler;
- Program karşılıklı ilişki halindeki sistemleri göstermek için çeşitli sosyoekonomik, finansal, sağlıkla ilgili ve çevresel krizleri analiz eder. Bu, krizlerin toplumsal cinsiyet boyutunu açığa çıkarmayı da içerir;
- Program, erkek egemen kapitalizmin ötesine geçen gelecek alternatiflerine ilişkin hayalleri kışkırtır ve dile getirilmesine çalışır;
- Eğitimin açık amacı, içinde kolektif dayanışmanın, birlikte durmanın, her türden tahakküme karşı mücadele etmenin, dayanışma ilişkilerinin ön deneyimlerinin ve provalarının yer aldığı sosyal eylemdir.

EKOFEMİNİST HALK EĞİTİMİ

Jacklyn Cock (2018) şöyle diyor, “İklim krizi, nasıl ürettiğimizle, tükettiğimizle ve yaşamlarımızı örgütlediğimizle ilgili sorunların çözümü için radikal dönüştürücü bir değişime ihtiyaç duyduğumuzu hatırlatması nedeniyle bize tarihsel bir fırsat sunuyor” (s.210). Ancak yine de bize şu tavsiyede bulunuyor, “İklim krizinden bahsettiğimizde bu insanlara çok uzakmış gibi geliyor. Eğer gıdadan bahsederseniz konuyu yakına getirmiş oluyoruz. Gıda fiyatları gerçek ve güncel;

insanlar bunun etrafında birleşebilirler” (9:55). Salleh (2018) ise “iklim krizi”nden başka bir odak noktasını tartışıyor; “gündeme gelmekte olan su sorunu, hem epistemoloji hem de siyaset bakımından iklimle ilgili entegre bir odak üretmek için büyük bir fırsat” diyor (s.19).

Bu alıntılar bize zamanımızın acil sorununu, radikal bir değişime duyulan ihtiyacı ve iklim krizi gibi soyut ve karmaşık bir gerçekliğe nasıl yaklaşacağımızın ipuçlarını gösteriyor. Mohanty diyor ki (2012):

Feminist halk eğitimi, erkek egemen ve kadın düşmanı pratiklere karşı kişisel, kültürel ve politik direniş için gerekli pedagojileri “görmemiz”, analiz etmemiz ve hayata geçirmemiz için bize yenilikçi feminist pedagojik ve metodolojik bakış açıları sağlıyor. İktidara karşı doğruyu konuşmamıza ve kendimizi toplumsal cinsiyet adaleti için dönüştürmemize yönelik olarak düzenlenmiş pedagojik ve dönüştürücü pratikler öneriyor. (s.viii).

Ekofeminist halk eğitimi tüm bunları yapmanın yanı sıra ek olarak sosyoekolojik adalet peşinde de koşuyor.

- 129 -

Yukarıda değindiğimiz KSK'deki çoğu diyalogda Doğa ve çevresel yıkımla ilgili sorunlar eksik kalmıştı. Çoğu katılımcıda Doğa'yı “bir şey olarak” gören hegemonik bakış açısı mevcuttu. Bunu, gıdanın toprakla, yetiştirmeyle ve bakımla çok az bağlantılı bir tüketim metası olarak görülmesinden anlayabiliyoruz. Çiçekler olarak gündeme gelen Doğa daha çok internetten alınan duygusal, çoğu zaman dinsel mesajlar taşıyan birer imge olarak görülüyordu; Doğa, çayırlar ve ağaçlar arasında gezinirken sırtımızı yaslayabileceğimiz pasif bir kaynak olarak anılıyordu. Öne çıkan bu eğilim, Shiva'nın (2014) kendimizi ekolojik ağın dışında, “Dünya'nın kaynaklarının efendileri, fatihler ve sahipleri olarak” görmemiz diyerek tanımladığı şeydir (s.xxi). Bize, “diğer türleri ve en küçük mikroptan en büyük memeliye kadar tüm çeşitliliğiyle Dünya üzerindeki yaşamı sevme sorumluluğu olan Dünya ailesinin bir üyesi olarak kendimize bakma”ye dayanan bir paradigma değişimi öneriyor (s.xxi).

Bu bakımdan, tırmanan gıda fiyatlarının analiziyle başlayan gıda ekonomi politiği, Doğa'yı soyut bir "şey" olarak gören kavrayışı bozmak ve bunun erkek egemen kapitalizmle bağlantılarını incelemek için verimli bir katalizör olacaktır.

Diğer bir üretken tema ise sudur ve Covid-19, insanların suyun sadece alınıp satılan bir mal olmadığını, karşılıklı karmaşık ilişkilere dayalı canlı bir sistem olduğunu anlamaları, aynı zamanda su yönetiminin ve dağıtımının sınıfsal, toplumsal cinsiyete dayalı, ırkçı karakterini görmeleri için fırsatlar sunmaktadır.

Saltmarshe (2020) dil analizinin, antropomorfizm dahil olmak üzere altta yatan ideolojilerin ve güç ilişkilerinin ortaya çıkarılması için faydalı olabileceğini ileri sürmektedir. Virüsle "savaşmak", "ön cephedekiler" ve "komuta merkezi" gibi hepsi savaş ifade eden konuşmalar yaparken metaforlar dikkatli seçilmelidir: Antidemokratik çözümler, bireycilik, insanların özgürlükleri ve bilgi edinimleri ile ilgili korku ve sınırlandırma getiren ifadelerden kaçınmak gerekir. Bunlar yerine verdiğimiz mesajlar özen, öznellik, ortak fayda, dayanışma ve karşılıklı bağlılık gibi kavramları çağrıştırmalıdır.

Halk eğitimciler ve ekofeministlere göre bireysel özneler ilişkilere katılmazlar, ilişkiler içinde ve aracılığıyla inşa edilirler (Gaztambide-Fernandez, 2012, s.52). Doğa nasıl, ürünlerin yetiştirilmesine hizmet eden bir araç olarak görülen topraktan ibaret hale geldi? İnsanlar tarımla, yetiştirme ve bakımla olan ilişkilerini nasıl kaybettiler? Toprak sahipliği, tarım ve tüketim arasındaki ilişki nedir? Eğer Doğa'nın da bir özne olduğunu kabul edersek, onu da marjinal, yoksul insanların seslerini ellerinden alarak veya onları susturarak yaptığımız gibi sessizleştirdiğimizi fark ederiz. Doğa'yla ilişkimiz aracılığıyla "varlık kazandığımız" gerçeğini göz ardı ettiğimizde kendimize zulmetmeye başlamış oluruz.

Ekopedagoji (Misiaszek, 2016) gibi halk eğitimi de özneler arası diyaloga dayanır; eşitlikçi, tasarlanmış ve aktif bir geçişli ilişki içinde

ötekini dinlemeyi içerir. Ekofeminist halk eğitimi, “dışarıdan” gelen mesajlara, onları deneyimle bağlantılandırarak ve insanlara tepki göstermelerini söyleyerek dikkat çekmenin bir yoludur. Bu nedenle eğitimciler rahatsız edici soruları, daha da rahatsız edici yanıtlar almak pahasına sormakla mükelleftirler.

Özet olarak, ekofeminist bir eğitim programında praksis aracılığıyla sorgulanması gereken unsurlar, katılımcıların hayatlarıyla hemen ilişkilendirilebilecek olan gıda güvenliği ve su gibi, Doğa'nın bir “şey” olarak algılanmasına meydan okuyacak noktalardan hareket etmelidir.

ÖĞRENME, VAZGEÇME⁴, BİRLİKTE HAREKET ETME

Küçük yavruların kendisine bağımlı olduğunu bilmek Rani [yunus] için en zor şey olmalı. Çevresine mükemmel bir uyum sağlamış olarak işte karşınızda... sonra işler değişmeye başlar, öyle ki o kadar yılın öğrenmişlikleri faydasız hale gelir, en iyi bildiğiniz yerler artık sizin için yaşanmaz durumdadır ve yeni av alanları bulmanız gerekir. Rani, bildiği her şeyin -suyun, akıntıların, dünyanın- kendisine karşı geldiğini hissetmiş olmalıdır (Ghosh, 2019, s.106)

Tıpkı Rani gibi bizler de yeni koşullar karşısında yeni tutumlar, kavrayışlar ve kapasiteler geliştirebilmek için eski öğrendiklerimizden vazgeçmek zorundayız. Epistemoloji ve siyaset iklim krizinin merkezindedir. Biz ekonfeminist halk eğitimciler olarak etkili “sokak dövüşçüleri ve filozoflar” olmak için sürekli öğrenmek, öğrendiklerimizden vazgeçmek ve yeniden öğrenmek zorundayız (Harley, 2012). Bu yazının girişindeki düşüncelerimiz bunu açıkça göstermektedir.

Ekofeminist halk eğitimciler olarak bireysel ve kolektif biçimde yönümüzü iklim krizine döndürmek ve toplumsal cinsiyet ile

⁴ “Unlearning” kelimesinin Türkçe’de tam bir karşılığı olmadığı için, olası bir anlam kaymasını en alt düzeye indireceği düşünülen “vazgeçme” kullanılmıştır (Ç.N)

sosyoekoloji bakımından adil bir gelecek hayal etmek için ne yapabiliriz? Altı yıllık bir süreçte kolektif olarak meydana getirilmiş olan, iklim değişikliğinin etkilerini azaltacak ve ona karşı durabilecek bir toplum inşa etmek için talepler ve alternatifler ileri süren “İklim Adaleti Sözleşmesi” yeniden hayal etmenin bir örneğidir (South African Food Sovereignty Campaign, *Güney Afrika Gıda Bağımsızlığı Seferberliği*, 2020). “Adil Gerikazanım İlkeleri” (Principles for a Just Recovery) topluluğu bunlardan bir diğeridir (Friends of Earth International, *Dünya Dostları Enternasyonal*, 2020).

İnançlarımızı cesaretle dile getirmeli ve kendimize değişimin iktidara içkin olduğunu hatırlatmalıyız: Daha adil ve sürdürülebilir bir gelecek istiyorsak önümüzdeki büyük görevlerden biri “kendileri için bir sorun olmadığını düşünen dünyanın en zengin ülkelerindeki en zengin insanlara ayrıcalıklarının, servetlerinin ve fiziksel güvenliklerinin onların önceden yazılmış kaderleri olmadığını” açıkça anlatmaktır (Abdulhawa, 2017, s.110). Bunun için Rafeef Ziadah’ın (Transnational Institute, 2020) “muhaletetin altyapısı”nı inşa etmek için “radikal tasavvur” dediği şeye ihtiyacımız var.

Vandana Shiva (2020) bilimsiz aktivizm saldırıya uğrayabilir ve aktivizmden koparılmış bilim de yayınlarda gizli kalır, demektedir. Halk eğitimciler için teorinin daha geniş sosyoekonomik, politik, ekolojik bağlamlarla ilişkilendirilmesi önemlidir. Ekofeminizm kapitalizm, erkek egemenliği ve sosyoekolojik yıkım arasındaki kopmaz bağlantılarda ısrar eden bir teorik çerçevedir. Ekofeminizmin merkezinde praksis vardır: Teori, erkek egemen kapitalizmin vahşetine meydan okuyan ve alternatif bir ekofeminist gelecek vizyonu oluşturan mücadeleler içinden çıkar.

SONUÇ

Ekolojik yıkım uçurumuna yaklaşırken yıkıcı fikirlere ve devrimci bir enerjiye ihtiyacımız var. İklim krizi, umudu bilimsel titizlikle güçlendirmek, birlikte çalışıp öğrenerek idealizm ve realizmi

birleştirmek için ekofeminist halk eğitimciler de dahil olmak üzere toplumun tüm kesimlerinin ve düzeylerinin kolektif çabasını gerektiriyor.

Bu bireysel bir süreç olamaz, sistemin değişmesi yaşamsaldır. Küresel iklim krizi bağlamında karşımıza çıkan küresel salgın düşünüldüğünde, kolektif bir küresel yanıt ihtiyacımız var. Altı yıl önce Naomi Klein bizi uyarıyordu:

Farklı sol koalisyonların iklim kriziyle daha fazla ilgilenmesine çaresizce ihtiyacımız var çünkü bu kriz bizi ne tür toplumlar istediğimize karar vermeye zorluyor ve önümüze kesin, bilimsel temelli bir mühlet koyuyor (Klein, 2014).

Dayanışma sadece insan türünü değil Doğa'yı da içermeli. En ölümcül enfeksiyon hastalıklarının altında "madencilik sektörünün hızlı yayılması, ağaç kesme, endüstriyel plantasyon tarzı tekil ürünler (palmye yağı ve kakao gibi) ve hayvancılık" yatıyor (WoMin Alliance, 2020). Bu nedenle, geniş ölçekli açlık ve iklimin ısınması kadar salgın da akıllarında sadece kar elde etmek olan insanların aldıkları kararlar neticesinde gündeme geliyor. Eğitim ve eylemle başedilmesi gereken "düşmanlar" bunlardır.

Eylemlerimiz üretme, tüketme ve hayatlarımızı örgütlenme yollarımızı değiştirmek konusundaki niyetimizin ciddiyetini göstermelidir. Halk eğitimi bu tip bir müzakere ve yön değişikliği için özel ilişkiler ve süreçler geliştirmiştir. Gıda, su ve enerji bağımsızlığı için yapılan çağrılar, kolektif karar verme süreçlerinde doğrudan demokratik katılımı güçlendirecek kadar küçük ve yerel örgütlenmelere doğru bir yönelimi yansıtmaktadır. Maria Mies'in bize hatırlattığı gibi "Dünya bizim evimizdir! Ona iyi bakalım" (Mies & Shiva, 2014, s.XXX).

KAYNAKÇA

- Abulhawa, S. (2017). Before the last river. İçinde V. Prashad (Ed.), *Will the flower slip through the asphalt: Writers respond to Capitalist Climate Change* (ss. 100–111). New Left Words.
- Badoe, Y., Makengo, N., & Farr, S. (2019, Ekim 29). *Women hold up the sky: African women rise for climate justice* [Video]. WoMin Alliance. Vimeo. <https://vimeo.com/user102798675>
- Birrell, S. (2020, April 2). It's a crisis of legitimacy for the capitalist system itself. *Briarpatch Magazine*. <https://briarpatchmagazine.com/articles/view/its-a-crisis-of-legitimacy-for-the-capitalist-system-itself>
- Cock, J. (2015). *Address at the WoMin's regional meeting in the Niger Delta, 28 Sept-3 Oct ,15* [Video]. Youtube. <https://www.youtube.com/watch?v=480xsbUj3-g>
- Cock, J. (2018). The climate crisis and a 'just transition' in South Africa: An ecofeminist socialist perspective. İçinde V. Satgar (Ed.), *The climate crisis: South African and global democratic eco-socialist alternatives* (ss. 210–230). Wits University Press. <https://doi.org/10.18772/22018020541.15>
- Daily Maverick. (2021, Ocak 18). *South Africa's current cumulative Covid-19 count*. Daily Maverick. <https://cutt.ly/wkfRoLb>
- Eisenstein, C. (2020, Ekim 13) World on Fire. *Charles Eisenstein*. https://charleseisenstein.org/essays/world-on-fire/?_page=3
- Fakier, K., & Cock, J. (2018). Ecofeminist organising in South Africa: Reflections on the feminist table. *Capitalism Nature Socialism*, 29(6), 1–18. <https://doi.org/10.1080/10455752.2017.1421980>
- Farber, T. (2020, Eylül 1). Shocking stats on gender-based violence during lockdown revealed. *Times Live*. <https://www.timeslive.co.za/news/south-africa/2020-09-01-shocking-stats-on-gender-based-violence-during-lockdown-revealed/>
- Freire, P. (1970). *Pedagogy of the oppressed*. Penguin.

Friends of the Earth International. (2020, Ağustos 25). *Principles for a just recovery from the Covid-19 crisis*.

<https://www.foei.org/features/principles-for-a-just-recovery-from-the-covid-19-crisis>.

Gallacher, R. (2020). Covid-19, recession, and the future. Anti-capitalist education for what lies ahead. *Briarpatch Magazine*.

<https://briarpatchmagazine.com/articles/view/transcript-briarpatch-covid-19-recession-the-future-webinar>.

Gaztambide-Fernández, R. A. (2012). Decolonization and the pedagogy of solidarity. *Decolonization: Indigeneity, Education, & Society*, 1(1), 41–67.

Ghosh, A. (2019). *Gun island*. John Murray Publishers.

Giacomini, T. (2018). The 2017 United Nations Climate Summit: Women Fighting for System Change and Building the Commons at COP23 in Bonn, Germany. *Capitalism Nature Socialism*, 29(1), 89– 105.

<https://doi.org/10.1080/10455752.2018.1434217>

- 135 -

Gough, A., & Whitehouse, H. (2019). Centering gender on the agenda of environmental education research. *The Journal of Environmental Education*, 50(4-6), 332–347. <https://doi.org/10.1080/00958964.2019.1703622>

Harley, A. (2012). *'Unlearning' hegemony: an exploration of the applicability of Alain Badiou's theory of the event to informal learning through an examination of the life histories of South African social movement activists* [Doctoral Dissertation]. University of KwaZulu-Natal.

Klein, N. (2014, Aralık). Climate: The crisis and the movement. *Great Transition Initiative*. <https://greattransition.org/publication/climate-the-crisis-and-the-movement>

Manicom, L., & Walters, S. (Eds). (2012). *Feminist popular education in transnational debates: Building pedagogies of possibility*. Palgrave.

<https://doi.org/10.1057/9781137014597>

- Mellor, M. (1992). *Breaking the boundaries: Towards a feminist green socialism*. Virago Press.
- Mies, M., & Shiva, V. (2014). *Ecofeminism* (2nd ed.). Zed Books.
- Misiaszek G. W. (2016). Ecopedagogy as an element of citizenship education: The dialectic of global/ local spheres of citizenship and critical environmental pedagogies. *International Review of Education*, 62(5), 587–607. <https://doi.org/10.1007/s11159-016-9587-0>
- Mlambo-Ngcuka, P. (2020, Nisan 6). *Violence Against Women and Girls: The shadow pandemic*. UN Women.
<https://www.unwomen.org/en/news/stories/2020/4/statement-ed-phumzile-violence-against-women-during-pandemic>
- Mohanty, C. (2012). Series editor's foreword. In L. Manicom, & S. Walters (Eds.), *Feminist popular education in transnational debates: Building pedagogies of possibility* (pp. vii–x). Palgrave.
- Oxfam. (2020, Eylül). Feminist futures: Caring for people, caring for justice and rights. *Oxfam Discussion Papers*. Oxfam GB for Oxfam International. Oxford. <https://oxfamilibrary.openrepository.com/bitstream/handle/10546/621046/dp-feminist-futures-caring-people-justice-rights-140920-en.pdf>
- Popular Education Programme. (2020). *The Women's Health Course 2020*. VHS & DVV International.
- Randriamaro, Z., & Hargreaves, S. (2019). *Research Report: Women stand their ground against big coal. The AfDB Sendou plant impacts on women in a time of climate crisis*. WoMin Alliance.
- Salleh, A. (2017). *Ecofeminism as politics: Nature, Marx and the postmodern* (2nd ed.). Zed Books.
- Salleh, A. (2018). Rethinking climate politics in the vernacular. *Arena Magazine*, 155, 18–20. <https://arena.org.au/rethinking-climate-politics-in-the-vernacular-by-ariel-salleh/>

- Saltmarshe, E. (2020, Nisan 3). Tips for framing Covid-19. *Ella Saltmarshe*.
<https://medium.com/@ellsaltmarshe/8-tips-for-framing-covid-19-f3c897c1ffa6>
- Shiva, V. (2014). Preface to the critique influence change edition. İçinde M. Mies & V. Shiva (Eds.), *Ecofeminism* (2nd ed., ss. xiii-xxi). Zed Books.
- Shiva, V. (2017). Foreword. İçinde A. Salleh (Ed.), *Ecofeminism as politics: Nature, Marx and the postmodern* (2nd ed., ss. xv-xviii). Zed Books.
- Shiva, V. (2020, Nisan 14). *Martin Khor: Leading voice of the South for equity and justice*. Social Watch.
<https://www.socialwatch.org/node/18459#VandanaShiva>
- South African Food Sovereignty Campaign. (2020). *Climate Justice Charter*. SAFSC. <https://www.safsc.org.za/climate-justice-charter/>
- Transnational Institute. (2020, Temmuz 2). *People Power and the Pandemic* [Video]. Youtube. https://www.youtube.com/watch?v=xrt6ido9moE&feature=emb_title
- Von Kotze, A. (2020). Ecological solidarity and popular education. *SISYPHUS – Journal of Education*, 8(3), 85–99.
<https://doi.org/10.25749/sis.19952>
- von Kotze, A., & Holloway, A. (1999). *Living with drought: Drought mitigation for sustainable livelihoods*. Intermediate Technology Publications.
- Von Kotze, A., Walters, S., & Lockett, T. (2016). Navigating our way: A compass for popular educators. *Studies in the Education of Adults*, 48(1), 96–114. <https://doi.org/10.1080/02660830.2016.1155850>
- Walters, S. (2018). ‘The drought is my teacher’: Adult learning and education in times of climate crisis. *Journal of Vocational, Adult Continuing Education and Training*, 1(1). <https://doi.org/10.14426/jovacet.v1i1.308>
- Walters, S., & Manicom, L. (1996). *Gender in popular education: Methods for empowerment*. Zed Books.

WoMin Alliance. (2020, Nisan 8). *Covid-19 - Crisis upon Crisis in Africa: An ecofeminist perspective*. WoMin. <https://womin.africa/covid-19-crisis-upon-crisis-in-africa-an-ecofeminist-perspective/>